

amirmansour78@yahoo.com

امیر منصور

صفحه های سنگی فارسی "مونارک رکورد" Persian "Monarch-Record" label 78s

گنجینه ای منحصر به فرد از موسیقی ایران بر روی صفحه های فارسی "مونارک رکورد" ضبط شده که امروز بخشی از آن در دسترس بوده و به یادگار مانده است. این آثار، محصول سفر پنج هنرمند ایرانی (ابوالحسن خان اقبال السلطان، سید حسین طاهرزاده، درویش خان، باقر خان رامشگر و عبدالله خان دوامی) به تفلیس در زمستان ۱۲۹۲ و بهار سال ۱۲۹۳ شمسی می باشد.

در این مجموعه آوازهایی از ابوالحسن خان و طاهرزاده و تصانیفی از عبدالله خان به همراهی تار درویش خان، کمانچه باقر خان و ضرب عبدالله خان (دوامی) برای تولید حدود ۹۰ صفحه ۲۵ سانتیمتری دورو، ضبط شده است که به ظن قوی، آخرین صفحه این مجموعه، صفحه مناجات با صدای طاهرزاده می باشد. نمونه ای از اجرای رنگ (بدون کلام) به صورت دسته جمعی نیز در این صفحه ها مشاهده شده است.

صفحه های مونارک رکورد با علامت تجاری "لنگر کشتی"، در تفلیس ضبط و در آلمان تولید می شد و به جز صفحه های فارسی موضوع بحث، نمونه ای از صفحه های ارمنی آن نیز در دسترس می باشد. با علامت تجاری مذکور، صفحه های دیگری با لیبل Anker-Record نیز وجود دارد که ظاهراً لیبل اصلی محصولات همان کمپانی آلمانی است. کیفیت تولید صفحه های مونارک رکورد و به ویژه برجستگی حاشیه صفحه و قبل از شیارهای آن، شباهت زیادی با برخی از صفحه های فیوریت Favorite Records دارد.

صفحه های فارسی موناک رکورد دارای شماره قالب (ماتریس) پنج رقمی از سری 98000 بوده و از شماره 98189 تا 98367 به طور ناپیوسته مشاهده شده است. این شماره قالب، هم بر روی بدنه و هم بر روی لیبل (به دو صورت چاپی و نقش فشرده) درج شده و از شماره کاتالوگ و شماره صفحه مستقل، نشانی وجود ندارد. این صفحه ها با برجسبهای صورتی، یشمی و سفید دیده شده اند و عبارات روی برجسب با حروف سربی مشکی یا طلایی، درج شده است. جنس کاغذ برجسب به گونه ای است که عبارات روی لیبل، به سادگی محو و زدوده می شود و بنظر می رسد بر روی برخی از برجسبها، بجز علامت تجاری، اطلاعات دیگری درج نشده و موارد چندی از درج دستنویس اطلاعات صفحه در دسترس است.

اهمیت تاریخی صفحه های فارسی موناک رکورد

در بین پنج هنرمند همسفر، ابوالحسن خان اقبال السلطان و عبدالله خان دوامی برای اولین بار است که در تفلیس، اقدام به پرکردن صفحه می نمایند در حالیکه باقرخان در تهران (۱۲۸۴)، پاریس (۱۲۸۶) و لندن (۱۲۸۸)، درویش خان در تهران (۱۲۸۴) و لندن (۱۲۸۸) و طاهرزاده در لندن (۱۲۸۸) سابقه پرکردن صفحه را داشته اند.

سفر تفلیس را باید پیامد سفرلندن دانست. نقش کمرنگ سازهای ایرانی در سفر لندن و نوع موسیقی مورد ترجیح، ترکیب هنرمندان همسفر تفلیس را رقم زد تا آثاری متفاوت از ساز و آواز ایرانی بر روی صفحه های موناک رکورد خلق شود.

پرداختن به وجوه گوناگون سفر تفلیس به عنوان اتفاق مهمی در تاریخ موسیقی ایران و شناخت پیوندهای موسیقایی قفقاز با سایر مناطق ایران فرهنگی، امری مهم و بسیار ضروری است که از حوصله بحث موجز این مقاله (لیبل شناسی موناک رکورد) خارج و بررسی مستقل و ویژه ای را طلب می کند. یادآور می شود آقای سیدجواد حسینی در کتاب باززمه هزاردستان (یادنامه استاد ابوالحسن اقبال آذر)، اطلاعات و مدارک ارزشمندی از این سفر ارائه کرده اند که اهل تحقیق، لابد از مراجعه به این منبع خواهند بود.

مشابه دیگر حوادث مهم تاریخ موسیقی ما و به دلیل غالب بودن روحیه اسطوره پردازی و افسانه سازی در کنار تکیه بر منابع تاریخ شفاهی، برای این سفر نیز قصه هایی نقل می شود که جذابترین آنها، درخواست عارف برای ضبط تصنیف شوستر و اقدام درویش خان به پاره

کردن پوست تار برای اجتناب از پرکردن صفحه سیاسی بوده است. این قصه از زوایای گوناگون قابل نقد و بررسی است و در جای مناسب بدان خواهیم پرداخت.

تصنیف هنگام می
عبدالله خان دوامی
98211
لیبل دستنویس

دستنویس روی لیبل سفید
98228

پیش درآمد ماهور
ابوالحسن خان - تار
درویش خان
98271
لیبل بدون متن فارسی

مناجات - طاهرزاده (98366)
احتمالا آخرین صفحه در سفر تغلیس
لیبل یشمی با متن طلایی

حاجیانی - طاهرزاده (98283)
کمانچه باقرخان
لیبل یشمی با متن طلایی